

Lääkäreiden ja toimittajien
yhteinen tiedotussuositus

Tiedotussuosituksen valmistellut työryhmä

Marjut Lindberg, pj.	Helsingin Sanomat
Anne-Maj Aunula, sihteeri	Suomen Lääkäriliitto
Timo Kaukonen	Suomen Lääkäriliitto
Liisa Koivula	Free lancer
Juha Rekola	Suomen Journalistiliitto
Juhana Rossi	Helsingin Sanomat

Lääkärien ja toimittajien yhteinen tiedotussuositus 2008

Kuvat	Kalevi Laalo
Layout	Hannu Heiska
Kirjapaino	Paino Polar Oy
Painosmäärä	2 000 kpl
Painovuosi	2008

Julkaisija

Suomen Lääkäriliitto
Mäkelänkatu 2 PL 49,
00501 Helsinki
Puh. (09) 393 091
Faksi (09) 393 0794
laakariliitto@fimnet.fi
www.laakariliitto.fi

Suomen Lääkäriliiton ja Suomen Journalistiliiton yhteinen tiedotussuositus

Tiedotussuosituksen tarkoituksena on sopia tiedottamisen pelisäännöistä journalistien ja lääkärrien kesken eri tilanteissa. Tämän suosituksen ovat hyväksyneet vuonna 2008 Suomen Lääkäriliitto ja Suomen Journalistiliitto. Suositusta ei ole tarkoitettu käytettäväksi rikos- tai vahingonkorvausvastuun perusteena.

Lääkäreillä ja journalisteilla on omat ammattieettiset norminsa. Henkilökohtaisen taloudellisen edun tavoittelu julkisuuden avulla ei ole lääkärrien eikä journalistien ammattikuntien etiikan mukaista. Sananvapaus on kaikkien, myös toimittajien ja lääkärrien, perusoikeus.

Sananvapaudesta säädetään Suomen perustuslaissa. Perustuslaki turvaa myös yksityiselämän suojan, mikä merkitsee rajoituksia sananvapauteen. Rikoslain 24 § sisältää tarkempia rajoituksia sananvapauteen määritellään yksityisyyden ja kunnian loukkaamisen.

Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestimissä koskee kaikkia joukkoviestinnän muotoja riippumatta tallennus-, julkaisu- tai jakelutekniikasta.

Verkkajulkaisu määritellään laissa sel-laiseksi, jota on tarkoitus julkaista säännöllisesti ja joka on julkaisijan tuottamasta tai käsittelemästä aineistosta laadittu kokonaisuus. Chat-, news-, irc- ja meroimattomat keskustelupalstat jäävät sananvapauslain ulottumattomiin. Myöskään portaalit ja linkkikokoelmat eivät ole lain tarkoittamia verkkojulkaisuja.

Sananvapauslaissa säädetään mm. vastaavista toimittajista ja päätoimittajavastuusta. Toimittaja vastaa itse jutustaan. Usein kuitenkin jutun syntyyn ja muotoon vaikuttaa useampi kuin yksi ihminen. Päätoimittajakin voidaan tuomita tekijänä tai osallisena rikokseen, jos hän laiminlyö hänelle laissa asetetun johtamis- ja valvontavelvollisuutensa. Sananvapauslaki löytyy osoitteesta: www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030460

Lääkärin eettisten ohjeiden mukaan lääkärin tulee suositella vain lääketieteellisen tiedon ja kokemuksen perusteella tehokkaina ja tarkoituksenmukaisina pidettyjä tutkimuksia ja hoitoja. Näiden ohjeiden mukaan lääkäri ei saa tavoitella perusteetonta aineellista etua.

Lääkäriliitto on antanut myös ohjeen asiantuntijana ja lausunnonantajana toimivalle lääkärille. Pyydetessä lääkäriltä asiantuntija-apua, tulee hänen itse arvioida pätevyytensä tehtävään, mahdollinen jääviytensä ja tehtävään vaikuttavat henkilökohtaiset esteet. Ohjeessa todetaan jääviydestä, että ”jos lääkäri katsoo olevansa jäävi, hänen tulee kieltäytyä an- ▶

netusta tehtävästä tai julkituoda toimeksiantajalle ne rajoitukset, joiden puitteissa hän voi ottaa tehtävän vastaan.” Eettiset ohjeet sisältyvät Suomen Lääkäriliiton julkaisemaan Lääkärin etiikka -kirjaan. Ne löytyvät myös internetistä liiton kotisivuilta osoitteesta www.laakariliitto.fi/etiikka.

Toimittajien ammattieettiset normit tunnetaan Journalistin ohjeiden nimellä. Niissä on todettu mm., että toimittajan on työssään pyrittävä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen. Lisäksi tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on asioissa, joissa tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistar-

koitus. Journalistin ohjeet löytyvät internetistä osoitteella www.journalistiliitto.fi -> [journalistin ohjeet](#)

Julkisen sanan neuvosto (JSN) tulkitsee alan eettisiä normeja ja toimii erotuomarina kiistakysymyksissä. Sille voi kannella jokainen, joka haluaa asiantuntevan tulkinnan siitä, onko mediassa toimittu vastoin hyvää journalistista tapaa. JSN ei ole tuomioistuin eikä se käytä julkista valtaa. Neuvoston antama huomautus on julkaisettava kyseisessä välineessä. JSN voi myös ottaa kantaa pyrkimykseen rajoittaa sanan- ja julkaisemisen vapautta. Lisätietoja JSN:stä löytyy osoitteella www.jsn.fi. ■

Tiedottaminen terveydenhuollossa

Terveys ja sairaus koskettavat meistä jo kaista. Ihmisillä on oikeus saada oikeaa tietoa heille tärkeistä asioista. Lääkärien ja toimittajien välinen luottamuksellinen yhteistyö on tärkeää, jotta ihmiset saavat kiinnostavaa ja olennaista tietoa. Asiallinen ja nopea tiedonvälitys lisää luottamusta terveydenhuoltoon ja lieventää epävarmuutta sekä turhia pelkoja.

Terveydenhuollossa työskentelevien toiminnan on oltava mahdollisimman avointa. On kuitenkin otettava huomioon, mitä lainsäädännössä määrätään lääkärin vaitiolovelvollisuudesta (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 17 §) ja ei-julkisista sekä salassa pidettävistä asioista (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 13 §).

Lääkärit usein asiantuntijoina tiedotusvälineissä

Lääkärit esiintyvät yleensä asiantuntijoina lääketieteellisissä kirjoituksissa ja ohjelmissa. Lääkärillä on ammatissaan oikeus ja velvollisuus välittää asiantietoa totuudenmukaisen tiedonvälityksen pohjaksi. Asiantuntijana toimiessaan ja tietoja antaessaan lääkärin tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon eri tiedotusvälineiden tarpeet.

Jos lääkäri katsoo, ettei hän ole kyseessä olevan alan asiantuntija, hänen tulee todeta tämä toimittajalle ja mahdollisuuksien mukaan osoittaa toinen haastateltava.

Lääkärin on mahdollista myös itse tuoda esille tärkeitä pitämiään asioita ja nostaa niitä keskustelunaiheiksi. Haastattelujen antamisessa ja väitöskirjojen sekä muiden tieteellisten tutkimusten julkistamisessa lääkärin pitää välttää vaikeita ilmaisuja ja pyrkiä kansantajuistamaan aihettaan.

Lääkärin on hyvä muistaa, että journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen.

Toimittajalla ja kuvaajalla on oikeus työskennellä julkisilla paikoilla, kuten sairaalassa tai terveyskeskuksessa. Hyvän tavan mukaista on kuitenkin kysyä siihen lupa. Pyyntöön on syytä suostua, ellei se häiritse laitoksen toimintaa tai vaaranna siellä olevien yksityisyydensuojaa.

Kun lääkäriä haastatellaan, siitä ei pääsääntöisesti makseta haastattelupalkkiota. Lääkäri voi pyytää korvausta, jos hänellä esimerkiksi menee pyydetyn asian selvittämiseen runsaasti aikaa tai hän on useita tunteja tiedotusvälineen käytettävissä.

Jokaisella lääkärillä oikeus haastattelun antamiseen

Jokaisella terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevällä on oikeus antaa haastattelu omassa asiassaan, kertoa mielipiteensä ja esiintyä asiantuntijana tie- ▶

dotusvälineelle. Hänellä on oikeus myös kieltäytyä haastattelun antamisesta. Tästä on ilmoitettava haastattelupyynnön yhteydessä. Hallinnossa toimivilla lääkäreillä on kuitenkin virkaansa liittyvä velvollisuus tiedottaa asioista.

Terveydenhuollon toimintayksiköissä pitää olla sovittuna, kenellä on tiedotusvastuu. Virallisten lausuntojen ja kannanottojen antaminen kuuluu niille, jotka vastaavat hallinnollisesta toiminnasta. Klinikoissa vastuu on yleensä delegoitu ylilääkäreille.

Nykyajan nopea tiedonvälitys edellyttää, että toimittajat tarvitsevat asiantuntijoita kaikkina vuorokauden aikoina. Jos lääkärillä on kiire toimittajan soittaessa hänelle, hän voi ehdottaa sopivampaa ajankohtaa tai ohjata puhelun jollekin toiselle asiantuntijalle.

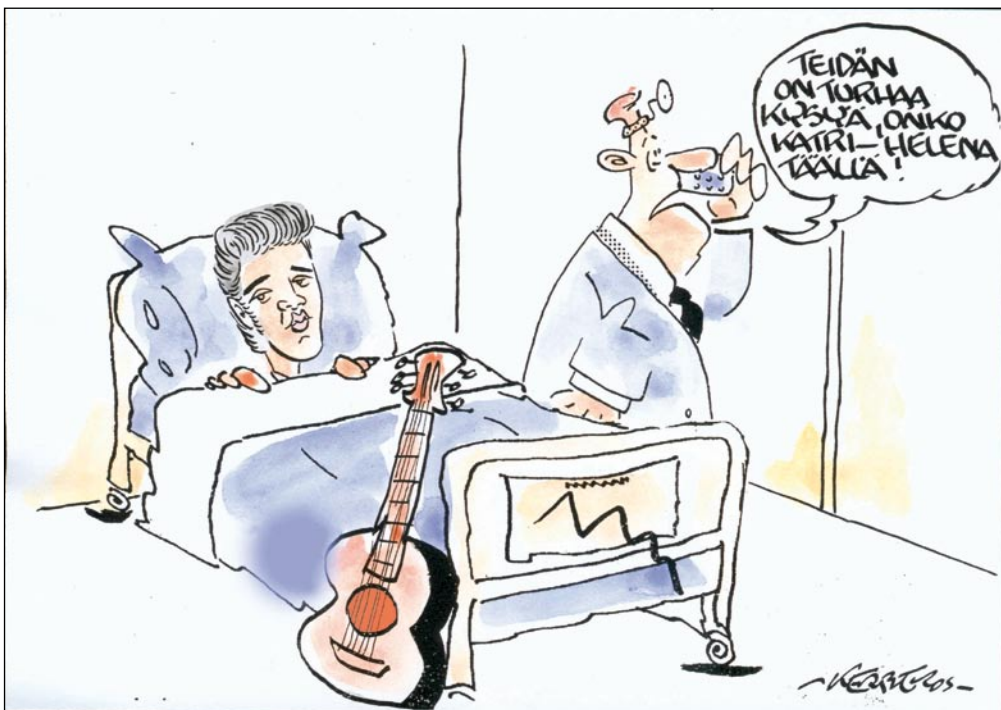
Julkisuuden henkilö ja sairaus

Lääkärillä on potilaansa asioissa vaitiolovelvollisuus. Hän voi puhua ainoastaan potilaan suostumuksen perusteella.

Jokaisen ihmisarvoa on kunnioitettava. Yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluonteisia seikkoja voi julkaista vain asianomaisen suostumuksella.

Jokaisella henkilöllä on oikeus olla lääkärin hoidossa ilman julkisuuden pelkoa. Huomattavan yleisen edun vaatiessa ja potilaan siihen suostuessa hänen terveydentilaansa koskevasta tiedottamisesta sovitaan potilaan ja lääkärin kesken.

Potilaan ollessa kykenemätön ottamaan asiaan kantaa, tiedottamisesta huolehtii hoitava lääkäri yhdessä potilaan omaisten kanssa. ■

Haastattelun tai lausunnon tarkastaminen

Haastateltavalla on oikeus saada ennakolta tietää, millaisessa asiayhteydessä hänen lausumaansa käytetään ja minkälaisissa viestintävälineissä hänen lausumaansa voidaan käyttää. Toimittaja huolehtii mahdollisuuksien mukaan, että haastateltavan sitaatit eivät vääristy viestintäkanavan mahdollisesti muuttuessa.

Haastateltavan tulee saada tietää, onko keskustelu toimittajan kanssa tarkoitettu julkaistavaksi vai ainoastaan tausta-aineistoksi. Haastattelun yhteydessä on erikseen sovittava, jos lääkäri jostain syystä haluaa esiintyä nimettömänä. Journalistilla on oikeus ja velvollisuus pitää tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyyden salassa.

Kaiken tiedonvälityksen on pyrittävä totuudellisuuteen ja virheettömyyteen. Tämä on myös haastattelujen ennalta tarkistamisen perusta. Haastateltavan pyyntöön tarkastaa lausumansa ennen julkaisemista on toimittajan yleensä syytä suostua, jos se on toimitusteknisesti ja aikataulullisesti mahdollista.

Tarkistamisoikeus koskee vain haastateltavan osuutta, ei esimerkiksi toimittajan arvioita. Haastateltava voi korjata lausumiinsa sisältyviä asiantietoja ja oikeista selvät väärinkäsitykset. Toimittaja vastaa itse omasta tekstistään, joten tarkastaminen on usein hänenkin kannaltaan perusteltua vaikeissa ja monimutkaisissa asioissa. ►

Jos tiedotusvälineessä julkaistu haastateltavan antama lausuma on kaikesta huolimatta kirjattu väärin ja sisältää oleellisesti virheellistä asiantietoa, on tiedotusvälineen korjattava se viipymättä joko oma-aloitteisesti tai asianomaisen sitä vaatiessa.

Erittäin kielteisen julkisuuden kohteeksi joutunutta voi olla tarpeen kuulla jälkepäin. Jos näin ei tehdä, hyvään tapaan kuuluu julkaista hänen oma kannanottonsa. Se on syytä julkaista mahdollisimman nopeasti ilman sen yhteyteen liitettyjä asiattomia lisäyksiä.

Sähköisiä tiedotusvälineitä, kuten televisiota, radiota ja internetiä, koskevat samat eettiset periaatteet kuin painettukin sanaa.

Haastateltavalle on hyvä kertoa, että nauhoitetusta haastattelusta käytetään vain joitakin kohtia. Haastattelun käsittely eli editointi ei saa olennaisesti muuttaa asiasisältöä.

Hyvän tavan mukaista on, että haastateltavalla on oikeus kuulla tai nähdä ohjelma tai oma osuutensa siitä lopullisessa muodossaan, jos se ajallisesti on mahdollista. Tämä ei yleensä koske uutis- ja ajankohtaistoimintaa. ■

Teksti- ja piilomainonta

Piilomainonta on lisääntynyt tiedotusvälineissä. Se voi ilmetä varsinaisena tekstimainontana, jossa toimituksellista tilaa käytetään mainontaan. Kysymys voi olla

myös siitä, että maksetut ilmoitukset laaditaan muistuttamaan toimituksellisen aineiston esitystapaa. ►

Journalistin ohjeiden mukaan ilmoitusten ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selvänä. Niissä todetaan yksiselitteisesti, että piilomainonta on torjuttava. Myös markkinatuomioistuin on omalta osaltaan vahvistanut, että toimituksellisen aineiston ja mainosaineiston sekoittaminen on kuluttajansuojalain

mukaista sopimatonta menettelyä. Näin lääkäreiden olisi hyvä pyrkiä välttämään esimerkiksi lääkkeiden kaupanimiä antaessaan haastatteluja.

Toimittaja ei saa vastaanottaa etua, palkkiota, ilmaismatkaa tai lahjaa, jonka nojalla hänellä olisi velvollisuus tehdä tekstimainontaa. ■

Tiedottaminen onnettomuuksista

Ihmisten tiedontarve kasvaa tilanteissa, jotka he kokevat uhkaavan terveyttään. Asiallinen, nopea uutisointi onnettomuuksista ehkäisee ja poistaa huhuja. Lääkäri voi toimia itsenäisesti muista viranomaisista riippumatta omien ammattieettisten periaatteidensa rajoissa.

Epidemioiden sattuessa tai uhatessa vaaditaan nopeaa ja asiallista tietoa sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Vaikka epidemia tavallisimmin koskee vain tiettyä aluetta, on asialla usein yleistä mielenkiintoa laajemmaltikin.

Kun toimittaja hankkii tietoja onnettomuuksista ja kuolemantapauksista ja kertoo niistä, on hänen noudatettava erityistä hienovaraisuutta. Onnettomuuden uhrien haastattelemisen tai kuvaaminen ei saa lisätä heidän tai heidän omaistensa kärsimyksiä. Toimittajan on hankittava tietonsa avoimesti ja rehellisin keinoin.

Julkisilla paikoilla otettujen kuvien julkaisemiseen ei yleensä tarvita kuvattun lupaa. Tiedotusvälineiden on kuitenkin noudatettava erityistä varovaisuutta, kun ne julkaisevat kuvia onnettomuuksien uhreista.

Yksittäiset onnettomuustapaukset

Kun toimittaja kysyy lääkäriltä onnettomuuden uhrin tilaa, lääkärin on ennen tietojen antamista varmistettava se, että puhutaan nimenomaan samasta tapahtumasta ja samasta onnettomuuden uhrista. Lääkäri ei saa esimerkiksi kertoa, onko joku potilas tuotu sairaalaan tai onko hän sairaalassa. Toimittajan on hankittava tieto asiasta muualta.

Lääkärin tulee vaitiolovelvollisuutensa rajoissa todeta, onko potilas kuollut, loukkaantunut hengenvaarallisesti, vaikeasti vai lievästi, jääkö potilas sairaalahoitoon vai pääseekö ensiavun saamisen jälkeen kotiin. Toimittajalle voidaan kertoa myös uhrin sukupuoli, ikä ja kotipaikkakunta.

Joukko-onnettomuudet

Joukko-onnettomuuden sattuessa paikallakunnalla toimitaan poikkeusoloissa. Sairaalaan perustetaan tiedotusyksikkö, jonka tehtävänä on jakaa välitön informaatio tapahtuneesta. Tiedotusyksikkö antaa tie- ▶

toja onnettomuuden laajuudesta, uhrien tilasta ja potilaiden omaisille myös henkilöllisyydestä. Jos henkilötietoja annetaan toimittajille, on sitä ennen saatava yhteys onnettomuuden uhrien omaisiin.

Ympäristöonnettomuuksia, säteily-, elintarvike- ja kemikaalionnettomuuksia, koskevat tiedotusmallit on laadittava kuntien valmiussuunnittelun yhteydessä. Onnistunut kriisitiedottaminen edistää vaaratilanteen asianmukaista hoitamis-

ta. Tiedottamisella voidaan paitsi torjua vaaraa myös ehkäistä tarpeetonta hätäntymistä. Väestölle on hyvä kertoa suuronnettomuudesta mitä, missä ja milloin on tapahtunut, mitä seurauksia siitä voi olla ihmisille, mitä yksittäisen henkilön pitäisi tehdä, kuinka kauan tilanteen odotetaan kestävä, mitä viranomaiset ovat tekemässä tilanteen hoitamiseksi sekä mistä saa lisätietoja. ■

